

HISTORIE
van eene nieuwe Seyndinghe
DOOR DE PATERS
D E R
SOCIETEYT IESV
INT RYCK VAN
COCINCINA.

In't Italiaens gheschreven door P. Christo-
phorus Borri *Melanois*. Der Societeyt
Iesu, eenen die onder de eerste
in dit Rijk zijn ghegaen.

Ende verduysche

Door P. *Jacobus Susius* der selve
Societeyt.

TOT LOVEN,

By de Weduwe van Hendrick Haestens, 1632.

van menichte verhaen ende hertiert wort.

Cocincina is ryndelijck overbloedigh in rijcke Mynen van costelijcke Metalen / insonderheyt van Gout / ende om in royt te segghen / 'tgene men in't wijt ende breedt vande vruchtbaerheyt deses Landts soude connen verhalen / sal hier sluyten / met 'tghene de Cooplieden van Europa die daer handelen gemeynelijck segghen / te weten dat de Rijckdomme van Cocincina meerder zijn / als die van Cina selve / welck wy weten hoe rijck dat het in alle saecken is.

Ick soude hier moeten eenighe dinghen vertellen van de gebierten ende bersten / van welcke wy te booren ghemelt hadden / eene groote menichte ende verscheydenheyt in Cocincina te zijn. / maer om niet al te wijt upt te loopen wil alleen van d'Olefanten ende d'Abaden soo die de Portugaisen noemen iet boorhouden / die hier insonderheyt ghebonden worden / van de welcke men vele seldsame saecken can verhalen / die misschien van vele nopnt te booren en sijn ghehoort.

HET IV. CAPITTEL.

Vande Olefanten ende Abaden.

In de Bosschen van Cocincina zijn veel Olefanten die sy niet en ghebruycken / om dat sy die niet en conne vangen ende temmen. Daerom

om die nu ghetemt ende gheleert zijn brengen
 su ypt Cambogia / welck een ander na-ghe-
 legghen Rijk is / dese zijn noch wel eens soo
 groot als die van Indien / de ronde boer-stappē
 die su gaende tot teekē latē en zijn rechte dooz'e
 midden niet min als van twee palmen / de
 twee tanden die su ypt den mont steken van de
 welke men Jbooz macckt / zijn menichmael
 achthē palmen lanck inde Mannekens / maer
 sijn inde Wjfskens veel cozter / waer ypt men
 lichtelijck slupten can hoe veel incerder d'Ele-
 fanten van Cocincina zijn / als de ghene die
 men dooz Europa leydt ende rjhoont / welcker
 tanden gheen dyp palmen te boben en gaen.
 Sy leven veel Jaren / soo dat eenen Nedyf-
 man van my ghebzaeght zijnde hoe oudt dat
 eenen Elefant was / antwoorde / dat hy sestig
 Jaren gheleest hadde in Cambogia / ende
 beertich in Cocincina / ende want ick dickmael
 in dit Rijk op Elefanten hebbe ghereyft souder
 veel seldsame saecken connen af vertellen / die
 nochtans waerachtich zijn.

Eenen Elefant draeght ghemeynelijck der-
 thien oft beertthien Menschen die boben op dese
 maniere hun schicken : ghelijck wy hier de sa-
 del op het Beerdt legghen / soo stellen su op den
 Elefant tet ghelijck aen eenen Koets-waghen /
 inden welcken sijn vier sit-plaetsen : desen wort
 met een Ketten aen den buyck des Elefants
 ghebonden / al eben eens ghelijck de Sadel
 onder een Beerdt vast ghemaect wort. Desen
 Koets-wagen heeft twee inganghen aen de zy-
 den in de welke sitten ses menschen dyp nes-
 fens een / op de rechte zyde is eenen anderen
 inganck daer su in ghelijcke maniere sitten /

eyndelijc den **Hayze** zijnde in de plaetse van den **Carosier** sit op het hooft des **Olefants** / ende is de ghene die hem regeert ende stiert ; in welcker voeghen en hebbe niet alleen te lande maer oock ter Zee menichmael gherepft / passerende eenighe armen der selver / zijnde van 'tlandt meer als een Italiaensche myle / ende was booz die wel een groot wonder / die sulckx noyt te boozen gheproeft en hadden / een wonderlijck groot stuck vleeschs met sulck een ghewicht te sien swimmen 'twelck een schip scheen te wesen met riemen voort ghe-roeyt / wel is waer dat hy groote swaericheyt dooz de vermoytheyt gheboelde welcke hem dat onghemeten swaer lichaem ende de moeyte in't ademen beroozsaecten / nochtans tot verlichtinghe ende verkoelenisse in een soo groote benautheyt / batte water met sijn trompe ende wierp het soo hoogh / dat hy eenen walvisch scheen te wesen / wierende dooz de zee.

Dooz de selve redene van sijnne ober-groote luybigheyt hy gheboelt groote moeyte in't neder buyghen / ende want dit noodlijck is tot ghevoeghelijckheyt der reysende lieden die op den koets-waghen moeten springhen oft klimmen / en doet dit niet dan dooz den **Hayze** gheboden zijnde / ende indien daer iemant ter toplen hy knielt / noch een weynich betroefde oft uyt koertoisie / oft om andere reden / staet oberboets op / als onverduldigh in wachten ter ooyfaecke van de moyelijckheyt die hy in soodanighe ghestelcnisse gheboelt.

Niet minder verwonderinghe en is weerdigh te sien / dat hy dooz 'tbevel van den selven **Hayze** by maniere van spreken van sijnne

syne lidmaten ghelijck een Eerder maerck tot meerder ghemack der ghencr die op den koetswaghen moeten klimmen; den eersten trap maerckt den voet die van ghen kleyne hooghde en is; den tweedē de knoefel des selve voets dock verre genoegh van een/ den derden de gebooghde knie/ den vierdē het hoop-been / tot dē selve eynde een toepnich uytstekende/ en hier vā dē gene die opklimt neēt met de hant een ketē die vā de selve carotse hāgt en springhter soop.

Maer uyt wel claelijck blijktt; hoe seer dat die volen die gesept ende met schijst achtergelaten hebben/ dat den Elefant noch knielen/ noch ligghe en can/ ende dat om hem te vanghen een eenich middel was eenen boom af te houtwen daer hy aen lens moet om te slapen/ want valende dooz het wycken van het bedreghelijck sterfensel en hem selven niet meer konnende opheffē wiert soo sonder perpikel van dē sager gevangcn 'twelck teene mael versicrt en een fabel schijnt te wesen; al hoe wel dat het dock waer is/ dat hy om te slapē niet en licht/ want hem dese ghesteltenisse seer mopelijck valt/ ghelijck nu gheseyt is / maer slaept althijt recht- staende met een ghedurigh schudden des hoofts.

En tyde van oorloghe oft slach/ wezt het opperste der Carotse af-ghenomen/ uyt de welcke ghelijck uyt eenen Tozen de Soldaten bechten met musketten/ pylen/ ende som wylen dock met een stuck gheschuts: want den Elefant gheen sterckte en ontbreect om dit te draghen/ die vier soo sterck zijnde als eenigh ander wesen mach. Ja hebbe selver eenen gesien/ die met de trompe eenighe ongheloofelijcke getoichten droegh; enen anderen die met de gheseghde trompe

trompe een groot stuck gheschuts op-hief/ ende noch eenen die alleen thien galeassen d'een naer d'andere tusschen zijn tanden de selbe seer behendelijck in den mondt nemende in de zee trock/ ende stiet; eenen anderen hebbe ick gesien / oock veel groote boomen met sulcke eene lichticheyt uyt d'aerde rucken/ ghelijck wy een kroole oft Salacet pleghen uyt te trecken / met de selbe lichticheyt werpen sy om verre ende bzenen de hupfen / gheheele wycken te niet doende / als hun dit gheboden wort in d'oorloghe om den byant te krencken / oft ten tyde van peys om den loop des viers te beletten / soo wanneer in eenighen bzandte den noodt sulcks bereyscht.

De Trompe is langh na ghelijckenisse van de hooghde des lichaems: inder voeghen dat hy daer mede sonder hem te booghen alleley dinghen van d'aerde lichtelijck can op-nemen: ende is ghemaectt van vele by-een-geboeghde senuten / inder voeghen datse van d'een zyde soo gheplopt can worden / dat huse uyt-steect om d'alderminste dinghen op-te-nemen / ende is vanden anderen cant soo hardt ende sterck ghelijck wy gheseyt hebben.

Het Lichaem is teenemael met een rautw asch-grouw vel bedeckt. Den ghemeynen wech van eenen Oefant zijn twelf mylen daeghs / ende aen die sulcks niet ghetwent en is veroozfaecte sijn roeren 'tghene eenige lyden die zee-steck zijn / door het roeren des Schips.

Van de leerbaerhepdt des Oefants en sal ick niet veel wonderbaerder vertellen / als men ghemeynelijck verhaelt door 'twelck blijcken sal dat met redene gheseyt is gheweest.

Elephanto belluarum nulla prudentior, doende saecken uyt de welcke men terstondt siet dat hy werckt met verstandt ende boozsichrichheydt. Ten eersten al hoe wel den Papze oft den Keyder een seker yser instrumente gebuyckt/langh vier palmē/ welck aen d'een yde eenen haeck heeft / met den welcken als hy hem slaet ende steeckt / om hem te doen bewackeren ende te doen ghedencken 'tghene hy hem bebeelt / regeert hem nochtans ghemeynelijck ober den wegh met woorden / soo dat het schijnt / dat hy de tale seer wel verstaet / ende eenighē woorden der ghebonden / die daer d'yt oft vier heel versheyden weten / achtervolghens de versheyden Landen ende Rijcken in de welcke sy gheleest hebben / soo dat den ghenen op den welcken ick hebbe ghereyft / scheende tale van Cambogia te verstaen / van waer hy ghecomen was / ende die van Cocincina / daer hy nu was. Ende aen wie en sal niet wonder duncken den Papze te sien hoe dat hy met synen Oefant handelt & hoe dat hy hem van den wegh ondertuyft / wat straet hy moet nemen / waer hy moet dooz-gaen / ende in wat herberghe sy gheschickt hebben te blijven / wat sy daer binden fullen om t'eten / ende om in royt al te begruppen / wat dien dagh ghedaen sal moeten worden / soo dat den Oefant volbringt 'tghene hem aengaet / ende dat soo volcomentlijck / als wel eenighen Mensch soude connen doen die seer vernuft ende ryp van verstandt is / soo dat schijnt dat den Oefant verstaen heeft de plaetse / daer hy henen moet gaen sonder din beganghen wegh te soecken / maer gaet recht dooz / dooz den roytsten gheen opfichte

oplichtnemende oft op rivieren / oft op bosschen / oft op berghen / maer hem sekerlijck latende boozstaen dat hy alles wel sal connen doozromen / begijnt sijne weghende derbolght hem / betwinnende alle swaericheyt / want vindt hy hem in eenighe Riviere / hy gaeter dooz oft hy swimter ober / comt hy veel bosschen t'ontmoeten / hy bzeckt de tacken oft ruckte de boomē up met sijne Trompe / andere snydt hy met een scherp mes af / twelck tot dien eynde gelijck een Sepseme aen 'tboozste deel van het decksel der Carotte vast ghemaect is / met het twelck als doozsaecte nu comt / eerst battende ende neder treckende de tacken snydtse met sijn trompe af ende clietse soo / dat hy alom een groote straet maect bedervende alle bosschen hoe dicke dat sy oock zyn ; waer dooz lichtelijck blijckte dat den Elefant daer dooz ghegaen is ende den wech heeft ghemaect / ende dit doet hy al ghehoosaf zijnde aen den Mayze met groote lichticheyt ende ghelijcke haesticheyt.

Eene saecte alleen ghevoert dese beere seer twelcke groote pijn ende smerte veroozsaect / te weten / soo wanneer eenige dozne oft iet des gelijcks de plante des voets doozboozt heeft / want die boben maten teer ende delicaet is / soo dat hy hierom met groot achterdencken ober den wech gaet / daer iet sulcks te bzeest is. Ick was eens op den wech reysende met seben oft meer Elefanten / doen sy allegader met sulcke achterdencken ghinghen : Doen de Mayzen oft hun regeerders dit bemerkte / iegelijck vermaende den sijnen / dat sy wel toesien soude / waer sy hun voete stelde / wat sy een Italiaensche mule verre doozsekeren sandachtigen wegh moesten gaen /

oy

op den welcken doornen ghetwassen waren : tot welke waerschouwinge lieten allegader hun hoofden hanghen/ende hunne oogen wijt open doende gelijk alsme eene clepne saecke soeckt/ die uyt de handen geballen is/stelden boet vooe boet met groote aendachticheyt die mule verre/ tot dat sy wederom getwaerschouwt zijnde/ dat sy niet meer te vreesen en hadden/hunne hoofde op-hieffen/ hunnen wech als bozen verbolgende. Sauonts tot de herberghe gheromen zijnde sonden de Papzen d'Elefanten om te weyden in eenen bosch/ sonder de carotse af te doen/ en van my gebzaeght zijnde waerom sy sulcke niet en deden/antwoorzen my dat d'Elefanten tacken van de boomen aten / ende op dat sy die met dat yser van het welck wy te bozen ghesproken hebben mochten snyden/was van noodde de Carotse daer op te laten. Sanderdaghs gheromen zijnde daer gheet bosshen en waren elcken Papze brocht aen sijnen Elefant een buffel van dicke ende groene tacken / al waer ick my vermaecte met eene sonderlinghe ghenoechte eenen bemerkende die met eenie meerder gheboeghelijckheyt als wel d'andere met sijn trompe de ghemelde tacken opnemende/ de selve met syne tanden bleckte / ende atse daer na met sulcke rene rascheyt ende smaect/ ghelijck wy een Wyghe oft andere Wyghe souden eten : Ick bondt my den anderen dagh daer naer int geselschap van ontrent twintich andere reysende liede/aē de welke ick vertelde het vermaeck 'twelck ick ghenomen hadde in de behendicheyt die desen Elefant in dese tacke teten gethoont hadde ; waer ober terstont den Papze dooz' tbevel van deses meester riep hem aen

aen met claerder stemme/ hem met sijn naem
noemende Gnin, want hy een weynigh van
daer stont / hy hief stracks sijn hooft op / om
ghehoor te gheven aen 'tghene men hem seude.
Ghedenct ghy / seude den Kayze / dien ceysen-
de Water die ghisteren ober u hem verwonder-
de ter wylen dat ghy at / neemt nu eenen tack
ghelyck dien was / ende komt boor hem ghe-
lyck ghy ghisteren hebt ghedaen; den Kayze en
hadde nauylcks sijn proposit voleyndt / oft ick
en sagh den Olesant boor my met eenen tack
in sijn Trompe / ende my uut allegader ver-
kiesende / tjoonde hem aen my / bleekte ende
at hem / daer naer een diepe eerbiedinghe aen
my betoefen hebbende / vertrock hem als lac-
chende met tecken van blyschap ; maer ick
stont wel verwondert aensende in een beeste
sulck een kennisse om iemant t'onder scheidens/
ende te doen 'tghene men hem beval. Den
Olesant nochtans en is aen niemandt anders
ghehoorsaem dan aen den Kayze oft sijn
Meester / ende lijde dat die alleen op hem prin-
ghen / alle andere die op hem gaen / indien
hy't bemerkte / zyn in verpckel van met de
trompe afghetrocken ende op d'aerde verplet
te worden : Daerom soo wanneer daer iemant
op-springhen moet / pleeght den Kayze sijn oo-
ghen te bedecken met sijn sozen die groot ghe-
noech ende leelijck zyn.

Indien hy somwylen met sulck ecne rascheyt
niet gehoorzaam en is ghelyck hy moet zyn / den
Kayze slact ende castydt hem met eenen in groo-
te wreetheyt ende ghywele de slaghen settende
in't midden van sijn boorhooft / staende selver
op sijn hooft ; ende soo ick daer op was sloegh
hem

en den Mayze op de ghemelde maniere / ende tot elcken slagh scheen dat wy allegader soudent afgheworpen hebben gheweest / ses oft seben slaghen gheeftmen hem ghemeynelijck in's midden van sijn boozhoofst/maer dit met sulcke gheweldt dat den Elefant teenemael heeft/ verdraghet nochtans met groote verdueligheyt. In een gebal alleen en is hy den Mayze/oft wie kattet wesen mach niet onderdanigh/ te weten/ als hy onberstens met den brandt der begeerlijckheyt ontfeken wort/want hy als dan gheleek teenemael upt hem selven en verdraeghe niemant/ende neemt met de Trompe de carotse af met de gene die daer binnen sijn/doodende/ ende alle dinghen in stucken bzekende : Den Mayze nochtans wort dit een weynich te bozen booz sekere tecken getmaer/ende hy met alle het volck daer af comende ontlast hē / de carotse afneimende / ende laet hem wech gaen soo langhe alleen / tot dat desen bzant ghebluscht is / waer naer sijn faure bekennde en gelijk hem schamende met de geboorchde hoofde comt wederom de slagē t'ontfangē die hem moetē gegebē worden/soo dat hē dunckt dat hy die verdientheeft.

Hy wierden in boozleden tyden vele in d'oorloghe ghebruyckt/ soo dat sulcken leghers seer geschroomt wierden/die te velde quamē met een groote menichte van sulcke dierē/maer naes dat de Portugaisen gebondē hebben de maniere van sekere ghelijck vierige tongen ende trompē booz't aensicht te stropen/hinderen veel eer dan sribaten / want niet connende verdraghen die brandende blammen die booz hy hunne oogen gaen/ begebē hun al rasende tot de blucht / hun eyghen leghers teenemael ontstellende/doodende en sloozende al dat hen tegen comt.

Den ghetemden Olesant becht alleen met twee ghedierten / te toeten met den onghetenden Olesant / die in de bosschen loopt / ende met den Abada / desen vertoont hy / van den anderen woort hy ghemeynelyck verwonnen. Den Abada is een ghedierte van ghedaente tusschen den Os ende 't Peer groot nochtans ghelyck aen de minder Olesanten / teengemaet bedeckt met schubben als met soo veel platen ghetwapens / hy heeft eenen horn alleen in 't midden van 't booz-hoofst / recht / inde ghedaente van een Piramide / ende heeft de voeten ende schoenen gelyck aen die van d' Ossen. Doen ick tot Quormon was / eene Stadt van 't lande Pulucambi / den Gouverneur ghinck eens toe iaght van eenen Abada / liggende in eenen bosch gheheel by ons wooninghe : hy leyde met hem meer als hondert menschen / eenigh te voet ander te peerde / met acht oft thien Olesanten. Den Abada liep uyt het bosch / ende in 't ghesicht van soo veel byanden / en gaf niet alleen gheen tecken van vrees / maer met eenigh ingroote cloeckheyt liep allegader in 't ghemoet / die hun berdepden vleyghel-wijs / maer den Abada dooz 't middel loopende quam tot de leste / onder de welcke den Gouverneur was / die daer stont op den Olesant verwachende om hem te dooden / desen meynde hem met de Trompe te vatten / maer dooz de wakkerheyt ende de spronghen die hy dede / en roset nopnt gheschieden / ja dede zyn beste om den Olesant selber met sijnen horn te steken ; Den Gouverneur seer wel werfde / dat hy niet en cast gehindert woort / dooz 't beschermē sijnen schubben / ten waer dat hy hem in sijn zijde raekte / verwachte

verwachte tot dat hy met eenen spyonck de on-
 ghetwapende plaetse ontdeckte / ende met eene
 behendicheyt eenen pyl schietende / doorboorde
 hem teennemael met groot roeroepen ende blij-
 fcap van alle dat volck / die sonder iet anders
 te verwachten op de selve plaetse hem trocken
 op eenen grooten hout ras / den welcken su
 ontfekende ter wylen dese schubben af-bzan-
 den / ende desen gheheel brade dansten ende
 sproughen rontsom / af-snydende van alle can-
 ten stucken vleesch welck allenskiens ghebza-
 den wiert en atent op: Van het binnenste daer
 naer / dat is van het herte / lever / ende herffenen
 bereyden su een veel costelijcker gherecht ende
 gavent aen den Gouverneur die op een hooghe
 paetse stont / hem vermaeckende ende behagen-
 de in dese spelen t'aensten. Ick die daer quam /
 bekregh van de Heer Gouverneur de schoens /
 van de welke men seyd datse den selven ep-
 ghenom ende waecht hebben welcke de schoens
 ende den horn van die groote beeste / teene-
 mael goet teghen t'hem / ghelijck den horn
 des Senhoms.

HET V. CAPITTEL

Vanden eyghendom, ghestalte ende
 gevvente der Cocincinoise, van hun
 maniere van leuen, kleeden
 ende ghenesen.

De Cocincinoisen sijn ghelijck in coleur aen
 die van Cina treckende op d'Olyfbertwe /
 C 2 is